

Kolozsvári rakott káposzta

Benne van a világ minden jó íze, a kolbász szaga, a ritkán jutó tejföl emléke, a jólét ígérete, a biztonság reménye, benne vagyunk mi öten és a nagymama, a fehér abrosszal letakart asztal, a csillogó poharak, a vacsora hangulata, az, hogy valami végre megoldódott, hosszú-hosszú idő után és talán véglegesen.

Őszkor a mi utcánkban elkezdődött a búcsújárás, a szomszédok egymás után jöttek hozzánk, mert nekünk volt gyalunk. A káposztasavanyítás nagyon fontos, lényegbevágó, és férfiasan komoly munka volt. Napokkal előtte készülödni kezdtünk izgatottan és nem kevés idegeskedéssel. A nagymama kukoricát, babérlevelet, köménymagot, nagy szemű borsot és szép érett birsalmát választott ki, mosták a hordót, érlelték a káposztát. Az udvaron már kora reggel átlátszó, párával keveredett füst terjengett, mert a mosókonyhában begyújtották a kotla alá, mi gyerekek hersegeve rágcásáltuk a torzsáját, és persze, lábatlankodtunk. Az apám fiúkorában a testvéreivel még taposta a káposztát, de mi döngölőt használtunk. A nagymamával Szent Katalin napján mindig megnéztük a káposztáshordókat, s büszkén mondogattuk, hogy az egész zombori vásárban nincs olyan, mint a miénk. Az, amit mi káposztáshordónak nevezünk, tulajdonképpen dézsa volt, káposztásdezsa, a fülébe facsavart lehetett rögzíteni, mi csavarral szorítottuk le a káposztát, nem nagy kövel, mint a szomszédék. Megvolt a titka, mikor kell megengedni a csavart, mikor kell mosni a káposztát. Amikor lemosta a káposztásdeszkákat, a nagymama mindig adott egy kis kóstolót a hordóból. Olyankor már az egész mindenség a pincében volt, máig sem értem, ki és hogyan cipelte le azt a káposztával teli súlyos dézsát.

A te apád nem dolgozik. Feketelistán van.

Nem tudtam én akkor még szerbül, de folyékonyan, ujjongva, boldogan és fölszabadulva, féktelen, vad diadallal kivágtam a vállalat nevét: Preduzeće za prodaju i preradu poljoprivrednih proizvoda Sreski savez zemljoradnička zadruge (ennyi év után, azt hiszem, nyugodtan leírhatom, letűnt az a világ is, nem csak a mienk*).

Az osztály döbbenetesen hallgatott, én pedig valószínűleg megittasultam az apám sikerétől, az új szavak mámorától, attól, hogy nem érek hazugságon, és hogy végre olyan vagyok, mint a többiek.

Akkor ti most nagykanállal esztek! - Ebből valami olyan istentelen, kemény gúny sugárzott, hogy az osztály már nem hallgatott; előbb csak vihogtak, aztán nevettek, végül röhögtek, hangosan és hosszan, olyan hosszan, hogy az már örökkévalóság volt, és elviselhetetlen, de el kellett viselni. Kinevettek. Mégsem lettem olyan, mint a többiek.

Abban az évben kivételt tettünk, százéves hagyományt szegtünk meg, korábban kinyitottuk a káposztát, alig, éppen csak hogy zsendülni kezdett.

Benne volt a világ minden jó íze. Kicsit füstszagú lett a jóféle kolbásztól, elég főtt tojás került bele, a pörköltet se mérték szűken. Akkoriban gersli járta, de abból nem tettek bele túl sokat. A teteje megpirult, a káposzta aranylott, a sűrű tejföl fehérlett, pedig tejföl még karácsonykor is csak módjával jutott. Az apám ölében összegömbölyödve kuporogtam, nagy-nagy biztonságban és boldogságban; együtt voltunk, és együtt hittük, hogy most már minden jóra fordul. Ő is elégedett volt, bizakodó és büszke, és büszkén magyarázta, mi mindent jelent a vállalatának a neve. Akkor és ott vacsora közben az apámhoz simulva tanultam meg azt a sok idegen szót. Az apám mosolygott, és tréfálkozott, hogy nini, lám, ő franciául is tud, íme: Papül padon, lá bán szőr; szük a pantalló, bokába bú; hibátlanul elmondta a nyelvtörő mit sütsz kis szűcsöt, a tarka szarka farkát, az ibafai fapipát, a gyeregyurit. Vacsora végén még a jobb egy lúdynak is eldarálta, és mindnyájan nevtünk, hogy a bor éppen olyan ragyogóan piros, mint az anyám gyűrűjében a rubint, amit azért kapott a születésemkor az apámtól, hogy sose érje bánat. Még az anyám is nevetett: lám, lám, eladódott a gyűrűje, mégis ott piroslik a borban, sőt csúszi a káposztára!

Végülis valóban nagykanállal ettünk. Az ünnepi vacsoráért eladtuk az anyám gyűrűjét, és egész biztos, hogy ezt is tudták azok, akik mindent tudtak, számontartottak, irányítottak és igazgattak. Ők bizonyára azt is tudták, hogy a télen is átmeneti kabátban járó apám kislánya miatt más, mint a többi gyerek.

Az alig zsendülő, csak savanyodó, még nem egészen savanyú káposztát még mindig szeretem, és szeretem a kolozsvári rakott káposztát is árpagyönggyel és rubint színű borral. Már nem akarok olyan lenni, mint a többi, megmaradtam másnak, magyarnak.

* Hihetetlen félelmeket vonszol magával az ember! Lám, nekem még most is eszembe jutott, hogy ezt talán nem volna jó leírni. Rögzült félelmeim a síron túl is kísértének; nem szabadulhatok.

2009. november 17.

Ne felejtse el!

Dinár lett az új pénz.

Szemtelenül 20 koronát kértek 5 dinárért; persze, minél előbb össze akarták szedni a koronát, hogy ne is emlékezzen senki – mondta a nagymama. Mindig ilyesmin járt az eszük.

Amikor a tél eltakarodik, fölenged a fagy bilincse, és elolvad a hó, előbukkan minden hulladék, piszok, szemét és mocskok, amit a tél cinkosával, a hóval eltitkolt.

Nem szeretem a telet, mert sunyi, alattomos és hazug. Szép fehér hótakarójával leplezi a valóságot. Csillog, ragyog, szikrázik a felszín, tiszta, békés, nyugalmas, de a jeges takaró fojtogat és megöl, és az ember nem tudja, csak sejtí, micsoda aljas sötétség munkál alatta. A tél köddel, hóval, sötétsgel eltéríti a figyelmet a lényegről, eltakarja a bajokat, a puhának, melegnek mutakozó hólepel befedi a sebeket; a csipkés zúzvara életükért küzdő fákat nyomorít, pedig nekik nem hivalkodó csipkedész kell, az ezüstös dér a kizsigerelt földet ragyogtatja, pedig neki nem ragyogás kell.

Nem tudom meddig tart a tél, és mikor lesz vége, de vége lesz.

* * *

Három használt, ki tudja mit megélt, trianoni bankó. A dédapám és a nagyapám Kossuth-bankót rejtegetett, az apám énrám ezeket testálta.

A világ megy a maga útján.

A világ akkor is ment a maga útján. A nagyok ideoda tologatták a demarkációs vonalat, Budapesten pedig 1920 január elsején új pénzt adtak ki.

Kétkoronás. A szövege szívszorító: Ez az államjegy, a mely Magyarország függő adósságának része, a törvény határozataihoz képest mindenki által, valamint minden közpénztárnál fizeteskép teljes névértékben elfogadandó. Budapest, 1920, január hó 1-én. Van a másik oldalán is fölirat, méghozzá 5 nyelven, a kisebbségi jogokra ezen a szegény, számtalanszor végigtaposott földön mindig véresen figyeltek. Van egy 100 koronásom is, szintén január elsején adták ki, és van egy SHS-beli 5 dináros bankóm, amin nincs évszám, az már Trianon utáni, mintha azt mondta volna az apám, hogy 23-ban már megvolt. Mindkét oldalán piros pecsét, miszerint ez az 5 dinár 20 koronát ér. Közönséges piros pecsét, úgy fél kézzel, kicsit félresikerülve, ferdén: 20 kruna (cirill és latin betűvel, és egy latin betűs kron felirat - egész kisebbségi lételem meghatározza a cirill és

a latin kultúra). Ezt a pénzt használta az apám, ezzel fizetett az Öreg is, meg a nagymama is, része volt a mindennapjaiknak. Része volt úgy, ahogy a háború és a békediktátum is része lett, és mindaz, ami nagy keservesen utána jött, és nem volt szabad beszélni róla. József Attila Nem, nem soha c. versét mind máig szinte lehetetlen fölmutatni, mert MI tekintettel vagyunk a szomszéd népek érzékenységre.

Az apám 1920-ban 16 éves volt, a nagyapám, aki teljes életével, egészségével szolgálta ezt a földet, 43; a nagymama, aki ezen a földön e miatt az odaadott egészség és korai halál miatt később annyi évig egyedül küszködött, 1920-ban a 38-at töltötte. Dunabökényben az anyám ebben az évben lett 10 éves, a testvérei pedig hazakényszerültek, ki Bajáról a szemináriumból, ki Kalocsáról a tanítóképzőből.

Átszabták a határt, kisebbség lettünk.

A világ ment a maga útján, újra átszabták a határt, és mi újra kisebbség lettünk.

Hónapok óta hangosan csattogó szabadsággal köszöntünk az iskolában, amikor keresztmama félrevont, és nagy titokban elmondott egy verset. Mára már csak a refrénjére emlékszem: ne felejtse el ezt a szót, hogy Trianon. Keresztmama azt is mondta, hogy a szörnyűség két évvel korábban, télen kezdődött, utána előjött a mocskok, és mindent csak betetőzött a békekötés. Azt is mondta, hogy méltatlan, végzetes és visszafordíthatatlan. Ilyen szavakat mi sose használtunk.

Keresztmama finom kis mosollyal, rendkívüli nyomtatékkal gyakran mondta, mintegy szállóigeként: nem, nem soha. Olyankor az anyám fölkapta a fejét, ki-vörösödött a szeme, szipogni kezdett, és kiment a szobából, pedig a járeki lágernak, ahol az anyja éhen halt, semmi köze a nem, nem sohához.

A nővérem mindig olvasnivaló után kutatott, úgy találta meg a végzetes karikatúrát. A gyerekek mindent tudnak, mindent megéreznek. Tudtuk, hogy rejtegetni kell, hát dugdostuk, csak titokban tanulmányoztuk a rajzot, amelyen egy ország vérben áll, a szomszédai fenekednek rá, éles karommal tépik szét, török darabokra. Rajtakaptak, és nagyon megbüntettek minket, de a legnagyobb büntetés az volt, hogy elégették az újságokat. Égett az Áller és a Hitélet, égett sok szép újság, égett a Magyar fiúk nótás-könyve, de hiába. Az anyám továbbra is rettegett az irredentáságtól, és az után is, évekig, időtlen időig mindig egyre attól félt, hogy úgy járunk, mint az anyja.

Nem lehet mindent elégetni, és mindent fölégetni. Nem lehet a megtörtént dolgokat meg nem történtté tenni. A kicsik megtanulják, hogy kicsik lettek, pedig nem azok, és alkalmazkodnak, mert alkalmazkodniuk muszáj, de mindig megmarad valami. Nálunk is megmaradt, ott felejtették egy könyv lapjai közt Nagy-Magyarország térképét a csonka Magyarországgal és a Magyar Hiszekeggyel. És megmaradt, persze, a korona.

2010. február 1.